

FRANJO ASIŠKI I EUHARISTIJA

U v o d

Smatram posve umjesnim, da se u Godini Euharistije (2004. listopad 2005.) na tematskom susretu FSR-a (Košljun, 15-17. travnja 2005.) obradi uz ostale teme i značenje Euharistije u životu sv. Franje Asiškoga.

U obrađivanju ove teme koristio sam se spisima i prvim životopisima sv. Franje te onim što su o Euharistiji kod sv. Franje napisali Kajetan Esser odnosno Engelbert Grau¹ i Norbert Nguyen-Van-Khan, franjevci, ali i drugom literaturom.

Paul Sabatier, veliki poznavalac sv. Franje, nije umio kod Franje prepoznati euharistijsku nauku, nego je tvrdio da se Franjo nikada nije želio baviti doktrinarnim pitanjima, da su za Franju rasprave o istinama vjere bila izgubljeno vrijeme². Iako Franjo nije vodio rasprave o istinama vjere, ipak iz njegovih spisa i životopisa može se iščitati i njegova nauka o Euharistiji.

U predavanju će biti riječi o Franjinoj nauci o Euharistiji, koju u njegovim spisima i prvim životopisima vide gore spomenuti autori, o Franjinoj pobožnosti prema Euharistiji te o nekim naglascima današnjeg i Franjinog poimanja Euharistije.

I. FRANJINA NAUKA O EUHARISTIJU

Sv. Franjo relativno **mного piše o Euharistiji**: u Opomenama, Oporuci, u pismima - klericima, kustodima, vjernicima, čitavom Redu, upraviteljima naroda, u Nepotvrđenom pravilu, u tumačenju Očenaša i možda još ponegdje. Zašto je Franjo mnogo pisao o Euharistiji? Iz spisa je jasno da je Franjo poznao propise IV. Lateranskog sabora iz 1215. godine, koji su se odnosili na Euharistiju, i opomene Honorija III. iz 1219. godine u dokumentu «*Sane cum olim*», koje su išle za pravilnim štovanjem Euharistije³. Može se reći, da su Franjine pisma jeka ovog dokumenta, da je Franjo bio glasnogovornik i ostvarivatelj toga papinskog pisma. I IV. Lateranski koncil i dokument «*Sane cum olim*» govore o zloporabama Euharistije onog vremena kao i o lijekovima protiv tih zloporaba. Franjina pisma ustaju i protiv tih zloporaba kao i protiv krivih nauka o Euharistiji (albigenza, katara, patarena), te kroz ispravnu nauku o Euharistiji daje lijekove protiv tih zloporaba i krivovjerja.

Teologija, nauka o Euharistiji dobiva kroz povijest Crkve uvijek nove naglaske i vidike. U prvom tisućljeću kršćanstva Euharistija se promatra kao *sakrament*, a kasnije kao dovršeni sakrament. Pod pojmom *sakrament* misli se na Isusovu ustanovu Euharistije na Posljednjoj večeri, na pravo tijelo i krv Kristovu pod «prilikama» kruha i vina, na posadašnjenje Kristove žrtve na križu, na pretvorbu to jest na transsubstancijaciju kruha i vina u tijelo i krv Kristovu, na blagovanje Euharistije u pričesti. Pod pojmom *dovršeni sakrament* misli se na trajanje sakramenta Euharistije, na stvarnu prisutnost Krista u Euharistiji i poslije ostvarene sakramentalne misne žrtve. Franjo živi na prijelazu ovih dvaju teoloških vidika Euharistije.

¹ ESSER K., *Spisi sv. Oca Franje i sv. Majke Klare Asižana*, u prijevodu o. Andrije Bonefačića, Split 1991.; ČELANSKI T., *Životopis i čudesa sv. Franje Asiškog*, u prijevodu o. Damjana Damjanovića, Zagreb 1977.; *Fonti Francescane*, Asiz 1978.; ESSER K., *Missarum Sacramenta* (La dotrina eucaristica di S. Francesco d'Assisi), u *Temi spirituali*, izd. 2., Milano 1973., str. 231-284; ESSER. K. i GRAU E., *Il mistero dell'Eucaristia nella "vita di penitenza"*, u *Risposta all'Amore*, izd. 3., Milano 1978., str. 99-117.; ESSER K., *Opomene svetoga Franje*, Zagreb 1995., str. 6-25. NGUYEN-VAN-KHAN N., *Krist prema spisima sv. Franje Asiškog* (u izvorniku: *Le Christ dans la pensée de saint François d'Assisi d'après ses écrits*. Thèse pour le Doctorat en Science Théologique. Paris 1973). I druge knjige.

² Usp. ESSER K., *Missarum sacramenta* (La dotrina eucaristica di S. Francesco d'Assisi), u *Temi spirituali*, izd. 2., Milano 1973. (unaprijed: ESSER K., *Temi spirituali*), str. 233.

³ Usp. *Isto*, str. 274.

Franjo nije teolog, koji bi teološki razvijao misli o Euharistiji. Štoviše Franjina je euharistijska terminologija arhaična. Umjesto «consecrare» (pretvoriti, pretvorba) upotrebljava «sanctificare» (posvetiti, posveta); umjesto skolastičkog izraza «species» (prilike), on upotrebljava stari oblik «forma» (formula); umjesto skolastičkog pojma «forma», on upotrebljava izraz «verbum» (riječ); za Franju su «mysterium» (otajstvo) i «sacramentum» (sakrament) sinonimi⁴. No, Franjo je vjernik, koji prihvaća nauk Crkve o Euharistiji i ponire cijelim svojim biće u dubinu ovog otajstva vjere.

1. Zloporabe u Crkvi i krivovjerja o Euharistiji

Da bi se shvatilo što Franjo piše o Euharistiji, treba poznavati i **zloporabe kao i krivovjerja o Euharistiji**, koja su postojala u njegovo vrijeme. Nabrojiti ćemo neke od zloporaba, koje se miješaju s praznovjermom. Bilo je svećenika koji su svakodnevno slavili više misa, a broj je u vrijeme pape Leona III. (795-816) došao i do devet svećanih misa na dan. Tek papa Inocent III. (1198-1216) zabranjuje slavljenje više misa na dan, osim na Božić tri mise, ili kad je to neophodno, kao nedjeljom i zapovjednim blagdanom kad bi značajan broj vjernika ostao bez mise, te Benedikt XV (1914-1922), koji dozvoljava još slavljenje triju misa na Dan mrtvih⁵. Kad je svećenik mogao u Srednjem vijeku slaviti devet svećanih misa, jasno je da je mogao još više slaviti privatnih misa. A to on nije činio radi posebne pobožnosti nego zbog pohlepe i gramzivosti za novcem ili da se svide osobama na visokom položaju. Vjernici su se žalili na učestalost i broj misa. Drugi svećenici su opet činili pretvorbu kod svake mise, ali su se pričestili samo kod jedne mise, da tako izbjegnu zabranu Crkve za više pričesti na dan. Od ove prakse pa do uvođenja takozvanih *suhih misa*, u kojima su se recitirale misne molitve ali nije bilo ni prinosa ni pretvorbe ni pričesti, bio je samo jedan korak. Upotreba oltarskih predmeta, pa i samog Sakramenta u praznovjerne svrhe, dovela je do posvemašnjeg pomanjkanja poštovanja prema Euharistiji. Malo se držalo do dostojanstva svećenika tako da su i ozbiljniji kršćani padali u pogrešnu nauku tadašnjeg vremena, prema kojoj i laik ima pravo činiti pretvorbu u misi, ako se ne pronađe dostojan svećenik. Dosljedno tome, nečija zasluga odnosno dobrota daje pravo slaviti misu, a sam svećenički red nije za to dostatan. Stoga papa Inocent III. (1208. godine) određuje da obraćeni heretici moraju kod ispovijesti vjere reći: «Stoga čvrsto vjerujemo i ispovijedamo da kolikogod netko bio častan, pobožan, svet i razborit, niti može niti smije posvećivati Euharistiju niti činiti misnu žrtvu, osim ako je svećenik, koji je pravilno zaređen od vidljivoga i ticajućeg biskupa.» Sve to daje razumjeti zašto su vjernici sve manje sudjelovali u misi i sve manje se pričestili zadovoljavajući se jednostavnim prisustvovanjem misi. Nije slučajno IV. Lateranski sabor (1215) strogo odredio, da se vjernici barem jednom godišnje pričeste. Mnogi su se zadovoljavali gledanjem hostije kod pretvorbe, pa prelazili iz jedne crkve u drugu. Ovom gledanju posvećene hostije pridavao se praznovjerni učinak; smatralo se to važnijim od pričesti⁶.

Potom, euharistijska molitva počela se recitirati u šutnji; malo po malo nestajala je pričest po obje prilike; povećavale su se privatne mise bez vjernika. Mana alegorija kod nekih je izobličila slavljenje mise do te mjere da su je neki alegoristi predstavljali kao muku i smrt Gospodinovu s bizarnim tumačenjima svake geste i ceremonije s dramatičnim smislom.

Liturgijskoj krizi pridružila se dogmatska kriza, koja je u XI. stoljeću urodila Berengarom iz Toursa, jednim od prvih nijekatelja Kristove stvarne prisutnosti u Euharistiji.⁷ A bilo je i drugih zloporaba. Kako neki svećenici nisu na vrijeme obnavljali posvećene hostije, to je među hostijama znalo biti i crvi; često su na pod padali Gospodinovo Tijelo i Krv; svete prilike znale su se čuvati po sobama ili u vrtnom drvetu. Dok su neki svećenici nosili Presveto bolesnicima, znali su odlaziti i u krčmu. Pričestili su javne grješnike a odbijali one dostojne.

⁴ Usp. *Isto*, str. 234, bilj. 4.

⁵ Usp. *Messa*, u *Enciclopedia cattolica*, vol. VIII., Firenze 1952., stupac 807.

⁶ Usp. ESSER K., *Temi spirituali*, str. 238-240.

⁷ Usp. CASTELLANO J., *Eucaristia*, u *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, vol. I., Roma 1975., str. 742-743.

Neki su slavili misu u stanju javnih grijeha. Za misu se znalo upotrebljavati i patvoreno vino. U kalež bi lijevali više vode nego vina, pa bi poslije odrješenja ponovo slavili misu. Udomljivali bi po crkvama krčme ili bi se u njima davale nedolične drame. O svemu tome izvještava tzv. «Anonimus iz Passaua»⁸. Osim toga u Franjino vrijeme bilo je više naglašavano Kristovo božanstvo, a na Kristovo čovječstvo kao da se zaboravljalo. Vjernici su Euharistiju gledali kao «tremendum mysterium», strašno otajstvo.⁹ To je vjernike udaljavalo od pričesti.

U Franjino vrijeme posebno je bila prisutna lažna **nauka katara**. Oni su naučavali dualizam (počelo dobra i počelo zla), pa su stoga zabacivali Euharistiju. Naime, u Euharistiji je božanski, duhovni svijet u uskom dodiru s materijalnim svijetom (forma i materija Euharistije). A prema njima svijet materije je svijet zla. I oni su poznavali obred lomljenja kruha, ali taj obred nije imao veze s Kristovom stvarnom prisutnošću pod prilikama kruha i vina. Za njih je i Kristova žrtva bez značenja. I prije Franje pojavio se jedan pokret koji je odbacivao Euharistiju, držeći da je sve nečisto što je materijalno i izjavljujući da «pravi kršćani» trebaju živjeti od «nebeskog kruha». Štovanje i klanjanje Euharistiji, koje je u Franjino vrijeme uzelo maha, bilo je znak pravovjernosti kršćana.¹⁰ Katari su smatrali, da sakramente ne može valjano dijeliti svećenik, koji živi grješnim životom; tu se u prvom redu misli na konkubinat.

2. Nauka i život sv. Franje

Franjo je svojom naukom i životom **odgovorio na zloporabe Euharistije i krive nauke** katara i drugih krivovjeraca. Njegova nauka utemeljena je na Svetom pismu i odgovara nauci svetih otaca. Norveški pjesnik Bernt Lie, protestant, piše o spisima sv. Franje: «Nikad nisam čitao ništa veličanstvenije niti išta uzvišenije od spisa toga siromašnog redovnika. Kakvim li je duhom ovaj čovjek morao biti obdaren!»¹¹ A o teologiji sv. Franje lijepo se izrazio jedan dominikanac (teolog), koji je razgovarao sa sv. Franjom: «Bogoslovno znanje ovog čovjeka, koje se temelji na čistoći i kontemplaciji, slično je orlu u letu; a naše znanje 'trbuhom plazi po zemlji.» (2 Čel 103) Ono što je Franjo napisao o Euharistiji divno je. Na prvi pogled njegov tekst ponekad izgleda zamarajući, ali kad čovjek dublje uđe u njega, onda vidi kako je sve to vrlo duboko i sadržajno.

Odmah na početku donosim Franjin **himan o Euharistiji**. Dakako, nije ga Franjo tako nazvao, nego mi taj Franjin odlomak iz *Pisma čitavom Redu* radi njegove ljepote tako nazivamo: «Neka čovjeka prođu trnci, neka se potrese cijeli svijet i neka nebo klikće kad je na oltaru u svećenikovim rukama *Krist, Sin Boga živoga* (Iv 11, 27)! O divne li veličine i zadivljujućeg udostojanja! O uzvišene li poniznosti! O ponizne li uzvišenosti, gdje se Gospodar svega, Bog i Sin Božji tako snizuje da se za naše spasenje sakriva pod neznatno obličje kruha! Pogledajte, braćo, Božju poniznost *i pred njim srca izlijevajte* (Ps 61, 9). *Ponizite se da vas on uzvisi* (1 Pt 5, 6; Jak 5, 19). Ništa, dakle, svoga ne pridržite za sebe, da vas primi cijele onaj koji se vama cio predaje.» (25-29) U obrađivanju ovog naslova značajnim dijelom slijedim Kajetana Essera u njegovoj knjizi *Temi spirituali* (Duhovne teme).

a) Problem svećeničkog poslanja

Franjo izričito izjavljuje da **samo svećenik može slaviti Euharistiju**, neovisno o tome je li grješan ili nije. Jednom je neki heretik u nekom mjestu u Lombardiji pitao Franju za svećenika, župnika tog mjesta, koji je živio u konkubinatu: «O, ti dobri čovječe, što misliš o ovome, koji se brine za ovu župu a kod sebe drži konkubinu i znamo svi da je uprljan mnogim grijesima? Je li

⁸ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 264-265.

⁹ NGUYEN-VAN-KHANH N., *Krist prema spisima sv. Franje Asiškog*, Perast 2001., str. 210.

¹⁰ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 263-264.

¹¹ *Spisi sv. Oca Franje i sv. Majke Klare Asižana* (Ponovljeno izdanje), Split 1991., str. 15.

može biti čisto što on drži i poslužuje svojim rukama?» Franjo se bacio na koljena pred svećenika, poljubio mu ruke i rekao: «Ove su ruke dodirivale moga Gospodina i kakvegod bile one ne mogu Njega učiniti nečistim niti umanjiti Njegovu snagu (...) Po sebi on može biti zao, za mene je dobar.»¹² Malo prije smrti u *Oporuci* Franjo piše: «Kasnije mi je Gospodin dao i daje toliku vjeru u svećenike koji žive po uredbi svete Rimske Crkve, poradi njihova reda, da, kad bi me i progonili, hoću da se k njima utječem (...) Njih i sve ostale hoću da poštujem, ljubim i častim kao svoje gospodare. I neću da u njima gledam grijeha, jer u njima vidim sina Božjega i oni su moji gospodari. A to činim zbog toga što na ovome svijetu ne vidim ništa tjelesno od samoga svevišnjega Sina Božjega osim presvetoga tijela i presvete krvi njegove, što ih oni primaju i samo oni drugima dijele.» (Br. 6-9) Usprkos ljudskih slabosti, on u svećenicima vidi Sina Božjega, koji se po njima daje ljudima u slavljenju euharistijske žrtve.

A u pogledu **zloraba brojnih služenja sv. misa u jednom danu**, Franjo piše braći u *Pismu čitavom Redu*: «Zato upozoravam i potičem u Gospodinu da se u mjestima gdje braća borave dnevno slavi samo jedna misa po obredu svete Crkve. Ako u mjestu bude više svećenika, neka se jedan iz ljubavi zadovolji slušanjem slavlja drugog svećenika.» (Br. 30-31)

U jednoj opomeni Franjo traži od braće da **slave Euharistiju čisti i s čistom nakanom**, a ne iz pohlepe za zemaljskim stvarima: «Još molim u Gospodinu svu svoju braću svećenike, koji jesu i koji će biti i koji žele biti svećenici Svevišnjega da, kadgod budu htjeli slaviti misu, obave čisti i na čist način s poštovanjem pravu žrtvu presvetoga tijela i krvi Gospodina našega Isusa Krista svetom i čistom nakanom, ni za kakvu zemaljsku stvar niti iz straha ili ljubavi prema kojem čovjeku, *kao oni koji se ulaguju ljudima* (Ef 6, 6; Kol 3, 22); nego neka svu volju, koliko pomogne milost, uprave k Bogu želeći se svidjeti samo njemu, vrhovnome Gospodaru, jer tu on sam djeluje kako je njemu po volji, jer je sam rekao: *Ovo činite meni na spomen* (Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24); kad bi netko drukčije činio, postao bi Juda izdajnik i bio bi *krivac tijela i krvi Gospodnje* (1 Kor 11, 27)» (*Pismo čitavom Redu*, br. 14-16). Za Franju su čisti srcem oni koji preziru zemaljsko i traže nebesko (Opomena 16.) Franjo dakle želi kod slavljenja Euharistije isključiti svaku «nečistoću», to jest sve što naginje tjelesnim, ljudskim stvarima. To vrijedi i za svećenike, ali i za vjernike.

b) Problemi koji se tiču ispravnog slavljenja Euharistije

Dobro je vidjeti najprije što za Franju predstavlja Euharistija. Franjo Euharistiju naziva «tijelo i krv Kristova». Očito Franjo gleda na **žrtveni vid Euharistije**. Naziva je «**Missarum sacramenta**», sakramentima misa (2 Čel 185), odnosno sakramentom mise, što hrvatski prijevod ne donosi točno¹³. U pismu svećenicima Reda Franjo točno definira Euharistiju: «prava žrtva presvetog tijela i krvi Gospodina našega Isusa Krista» (br. 14). Esser vidi i Euharistiju kod Franjina pozdrava na početku *Pisma kustodima*: «pozdrav uz nove znakove neba i zemlje koji su pred Bogom veliki i uzvišeni, a mnogi ih redovnici i drugi ljudi ne cijene» (br. 1)¹⁴. Za Franju je dakle euharistijsko slavlje prava žrtva. Euharistija je, dakle, sudjelovanje u Kristovoj žrtvi na križu. No, Franjo to gleda u odnosu na pričest: «Stoga uporno savjetujem vama, svojim gospodarima... da primete presveto tijelo i presvetu krv Gospodina našega Isusa Krista na njegov sveti spomen.» (*Pismo upravljačima naroda*, 6). Očito Franjo pod riječima «sveti spomen» misli na Kristovu žrtvu na križu. O tome on još izričitije piše u *Pismu vjernicima*: «A prije svoje muke slavio je Pashu sa svojim učenicima i dok su blagovali uze Isus kruh, blagoslovi Boga pa razlomi i reče: *Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje* (Mt 26, 26). *Isus uze čašu, zahvali i*

¹² Usp. Stefano di Borbone (dominikanac), u *Fonti Francescane*, Assisi 1978., br. 2254.

¹³ Naime u prijevodu o. Damjana Damjanovića: ČELANSKI T., *Životopis i čudesa sv. Franje Asiškoga*, Zagreb 1977., II. dio, br. 185., stoji: «svetoj misi», što nije točno.

¹⁴ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 245.

dade im govoreći: *Pijte iz nje svi. Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se za mnoge prolijeva na otpuštenje grijeha* (Mt 26, 26-28). Zatim je molio Oca govoreći: *Oče, ako je moguće neka me mimoiđe ova čaša* (Mt 26, 39). *I bi znoj njegov kao kaplje krvi koje su padale na zemlju* (Lk 22, 44). Ipak je svoju volju predao volji Očevoj, govoreći: *Oče, budi volja tvoja* (Mt 26, 42); *ne kako ja hoću, nego kako hoćeš ti* (Mt 26, 39). Volja Očeva bila je da njegov blagoslovljeni i slavni Sin, koji nam je dan i koji je za nas bio rođen, samoga sebe prinese na žrtveniku križa po vlastitoj krvi kao žrtvu i žrtveni prinos; ne za sebe, po kojemu je sve postalo (usp. Iv 1, 3), nego za naše grijeha, i ostavio nam je primjer da idemo stopama njegovim (usp. 1 Pt 2, 21). On hoće da se svi spasimo po njemu i da ga primamo čista srca i neokaljana tijela. No malo ih je koji bi ga htjeli primiti i po njemu biti spašeni...» (br. 6-15). Očito za Franju je pričest žrtveni banket.

Sada je jasno Franjino naglašavanje da je **Euharistija potrebna za spasenje**. Time se on bori protiv nekih vjerskih pokreta koji su smatrali važnijim pokornički nego sakramentalni život. Kad Franjo govori o pokorničkom životu uvijek opominje da treba primati Euharistiju: «U svakoj propovijedi koju držite opominjite narod na pokoru i kako se nitko ne može spasiti osim koji prima presveto tijelo i krv Gospodinovu» (*I. Pismo kustodima*, 6). U *Pismu vjernicima* Franjo ponavlja da je za ulazak u kraljevstvo Božje potrebno blagovati tijelo i krv Kristovu: «Dužni smo svećeniku ispovijedati sve svoje grijeha i od njega primati tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista. Tko ne jede tijela njegova i ne pije krvi njegove (usp. Iv 6, 53) *ne može ući u kraljevstvo Božje* (Iv 3, 5).» (br. 22-23) I malo dalje: «I budimo svi uvjereni da se nitko ne može spasiti osim po svetim riječima i po krvi Gospodina našega Isusa Krista.» (br. 34) Franjo često ponavlja riječi evanđelja: «*Tko jede moje tijelo i pije moju krv ima život vječni.*» (Iv 6, 55 Vulg.) (NPr XX., 5; Opomena I., 11)

Franjo naglašava da samo svećenici mogu slaviti euharistiju. Za njega je taj sakrament pravo tijelo i krv Kristova, koji se vidi samo **očima vjere**. Franjo uspoređuje Isusa Krista za vrijeme njegova zemaljskog života s Euharistijom: «Stoga su osuđeni svi koji su vidjeli Gospodina Isusa Krista kao čovjeka, a nisu ga gledali i vjerovali po duhu i božanstvu kao pravoga Sina Božjega. Isto su tako i sada osuđeni svi oni koji vide sakrament što se Gospodinovim riječima posvećuje po rukama svećenika na oltaru pod prilikama kruha i vina, a ne gledaju i ne vjeruju po duhu i božanstvu da je to uistinu presveto tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista.» (*Opomene*, I., 8-9)

U **svećenicima** je gledao Sina Božjega i smatrao ih je svojim gospodarima: «na ovom svijetu ne vidim ništa tjelesno od samoga svevišnjega Sina Božjega osim presvetoga tijela i presvete krvi njegove, što ih oni (svećenici) primaju i samo oni drugima dijele!» (*Oporuka*, 10) U *Pismu klericima* Franjo piše: «Ništa, naime nemamo i ne vidimo tjelesno na ovome svijetu od samoga Svevišnjega osim tijela i krvi, imena i riječi po kojima smo stvoreni i otkupljeni *iz smrti u život.*» (Iv 3, 14) (Br. 3) U oba ova slučaja do Kristove prisutnosti u ovom svijetu dolazi se po svećenicima kada slave Euharistiju.

Kroz Srednji vijek i u Franjino vrijeme **na rjeđe pričješćivanje** utjecale su riječi sv. Pavla: «Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela.» (1 Kor 11, 28-29) Od X. stoljeća uvedena je praksa potrebe ispovijedi prije pričesti.¹⁵ U *Nepotvrđenom pravilu* Franjo piše: «I tako raskajani i ispovjedeni neka primaju tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista s velikim poštovanjem i poniznošću.» (XX., 5) I u *Pismu vjernicima* Franjo piše: «Dužni smo svećeniku ispovijedati sve svoje grijeha i od njega primati tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista.» (br. 22) Ovdje se ne govori izričito o obvezi ispovijedi prije primanja pričesti. No, Franjo naglašava potrebu dostojnosti za pričest: «Ipak neka svatko dostojno blaguje i pije, jer koji nedostojno prima *sud sebi jede i pije, ako ne razlikuje tijela Gospodnjega*» (1 Kor 11, 29) (br. 24). U tom pogledu još

¹⁵ Usp. *Isto*, str. 251, bilj. 52.

je Franjo stroži u *Pismu čitavom Redu*: «Čovjek, naime, prezire, kalja i gazi Jaganjca Božjega, kada, kako veli apostol, *ne razlikuje* (1 Kor, 11, 29) i ne razlučuje sveti kruh Kristov od drugih jela i čina, ili ga nedostojno blaguje, ili ga, ako bi bio dostojan, blaguje isprazno i nedostojno.» (br. 19) Ta Franjina opomena vrijedi ne samo za svećenike nego i za sve vjernike, pa nastavlja: «Jer Gospodin po proroku veli: *Proklet bio tko nemarno obavlja poslove Gospodnje.*» (Jer 48, 10) A svećenike opominje: «Čujte braćo moja: Ako se blažena Djevica časti, kako se i dostoji, jer Ga je nosila u svojoj prečistoj utrobi; ako je blaženi Krstitelj uzdrhtao i nije se usudio dotaknuti sveto tjeme Gospodinovo; ako se časti grob u kojem je neko vrijeme ležao, koliko mora biti svet, pravedan i dostojan onaj što onoga koji više neće umrijeti nego će vječno živjeti i biti proslavljen i *nad kojega se anđeli žude nadviti* (1 Pt 1, 12) dotiče svojim rukama, srcem i ustima blaguje i drugima pruža da ga blaguje» (br. 21-22). Tim više i vjernici trebaju nastojati da budu dostojni za primanje tijela Kristova.

Dostojanstvo primanja pričesti zahtjeva napuštanje samog sebe i potpuno prijanjanje i okretanje Bogu. Pače, za primanje pričesti **potreban je duh Gospodnji**. U *Opomeni I*. Franjo piše: «Stoga presveto tijelo i krv Gospodnju prima onaj koji posjeduje duh Gospodnji što prebiva u svojim vjericima. Svi drugi koji nemaju tog duha a usuđuju se primati ga, *osudu sebi jedu i piju.*» (1 Kor 11, 29) (Br. 12-13) Kod Franje se nalaze u međusobnoj suprotnosti «duh Božji» i «duh tijela». Franjo pod tijelom ne misli samo na fizičko tijelo suprotno duši, nego na stav, držanje, koje sve usredotočuje prema tijelu, na materiju, što je u suprotnosti s Bogom. «Duh tijela» je, dakle, rečeno modernim jezikom: egoizam, čovjekovo držanje po kojem sve okreće prema vlastitom ja¹⁶. «Duh tijela» je princip pobune čovjeka protiv Boga. A onaj koji ima «duha Gospodnjega» više ne misli prema uobičajenim kategorijama na naravan način, on gleda očima vjere Isusa Krista. «Duh tijela» odgovara Pavlovom «Sarx», a «duh Gospodnji» Pavlovom «Pneuma», što će Toma Kempenac kasnije nazvati «narav» i «milost» (*Nasljeduj Krista III*, 54). U pričesti treba Isusa primati s duhom darivanja cijelog sebe, dakle sa žrtvom, inače čovjek jede i pije sebi osudu, jer ne razlikuje Tijela Gospodnjega.

Franjo se kod pričesti ne zadovoljava samo pravilnim odvijanjem obreda. On traži **korjenitu promjenu čovjeka**, njegovo potpuno predaje Bogu. Tako, euharistijska pričest uvijek je sudjelovanje u Isusovom predanju Ocu, sudjelovanje u njegovoj žrtvi. Franjo vjernike približava ovom otajstvu, kada opisuje Kristovu poslušnost sve do smrti, kojom «samog sebe prinese na žrtveniku križa po vlastitoj krvi kao žrtvu i žrtveni prinos.» (*Pismo vjericima*, 11) To Franjo naglašava svećenicima u gore spomenutom euharistijskom himnu: «O ponizne li uzvišenosti, gdje se Gospodar svega, Bog i Sin Božji tako snizuje da se za naše spasenje sakriva pod neznatno obličje kruha! Pogledajte, braćo, Božju poniznost *i pred njim srca izlijevajte* (Ps 61, 9). *Ponizite se* i vi, *da vas on uzvisi* (1 Pt 5, 6); Jak 5, 10). Ništa, dakle, svoga ne pridržite za sebe, da vas primi cijele onaj koji se vama cio predaje.» (*Pismo čitavom Redu*, 27-29) Za Franju **ne primaju tijelo i krv Gospodinovu** oni koji žive po vlastitoj volji: «... slijepi su jer ne vide pravo svjetlo. Nemaju duhovne mudrosti, jer nemaju Sina Božjega koji je prava mudrost Očeva. O njima je rečeno: *Sva ih je mudrost izdala.* (Ps 206, 27) Vide i spoznavaju, znadu i čine zlo i svjesno gube dušu.» (*Pismo vjericima*, 66-68) Kao što se Sin Božji ponizio i predao potpuno u volju svog Oca, tako se i pričesnici trebaju predavati u volju Božju, mijenjati se, umirati sebi i rasti Bogu.

No ima još nešto, što pokazuje da je Franjo u vezi s pričešću pravi sin svog vremena. Za pričest traži i **neokaljano tijelo**. Piše vjericima: «On hoće da se svi spasimo po njemu i da ga primamo čista srca i neokaljana tijela.» (*Pismo vjericima*, 14) Dakle, uz unutarnju čistoću, čistoću duše, traži se i čistoća tijela. Naime, tada se prije primanja pričesti od bračnih drugova tražila uzdržljivost; žene koje su bile u crkvi nerado su bile viđene za stolom Gospodnjim. I

¹⁶ Usp. ESSER K., *L'Ordine di S. Francesco*, Milano 1965., str. 34., bilj. 23.

noćna polucija, iako nehوتيčna, smatrala se zaprekom za pričest ili slavljenje mise¹⁷. Dakako, za nas danas to ne znači ama baš ništa, jer se tu ne radi o grijehu.

c) Pogled na povijest spasenja

Za Franju je Euharistija trajna **žrtva pomirenja** grješnog čovjeka sa svemogućim Bogom. U *Tumačenju Očenaša* Franjo kaže: «*Kruh naš svagdanji, ljubljenoga Sina tvoga, Gospodina našega Isusa Krista, daj nam danas: na spomen ... ljubavi koju je pokazao prema nama i svega što je za nas rekao, učinio i pretrpio.*» (Br. 6) Dakle, Euharistija se događa «na spomen» Gospodina, kako nam se objavio u svojim riječima, djelima u svojoj Muci. Ili u *Pismu vjernicima*: «Blagoslovljeni i slavni Sin, koji nam je dan i koji je za nas bio rođen, samoga sebe prinese na žrtveniku križa po vlastitoj krvi kao žrtvu i žrtveni prinos... za naše grijehe... On hoće da se svi spasimo po njemu.» (Br. 11-14) Franjo čvrsto vjeruje da slavljenje Euharistije uprisutnjuje Kristov život, koji je proživio za naše spasenje, i da i mi dobivamo snagu i mogućnost hoda tim Kristovim putem slijedeći vjerno njegove stope. U *Opomenama I.* stoji: «Prema tome, *sinovi čovječji, dokle će vam srca ostati tvrda?* (Ps 4, 3). Zašto ne upoznate istinu i ne vjerujete u Sina Božjega? (Iv 9, 35) Evo, danomice se ponizuje, kao kad je sišao s *kraljevskih prijestolja* (Mudr 18, 35) u krilo Djevice; danomice dolazi k nama u poniznu obličju; danomice silazi iz *krila Očeva* (Iv 1, 18) na oltar po svećenikovim riječima. I kao što se svetim apostolima pokazao u pravom tijelu, tako se i sada nama pokazuje u svetom kruhu ... Na taj je način Bog nazočan među svojim vjernicima stalno, kako sam kaže: *Evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta* (Mt 28, 20) (Br. 14-22). U Euharistiji djeluje Krist uskrsli. Božje djelo spasenja obnavlja se svakog dana. U Franjinoj euharistijskoj nauci nema ni spomena alegorijama, koje su u Srednjem vijeku bile tako drage kod tumačenja mise, ali su bile i pretjerane pa se mnogo puta gubilo pravo i istinito gledanje na Euharistiju.

c) Franjin lijek protiv krivih nauka

Franjo se ne bori protiv raširene nevjere u Euharistiju samo svojom dubokom vjerom, nego preko pisama opominje svoje sljedbenike koji se nalaza u opasnosti.

Franjo najprije naglašava svoju **vjeru u Kristovu prisutnost u Euharistiji**. On nevjernike svog vremena uspoređuje s onima Kristova vremena, koji nisu vjerovali u njega kao Sina Božjega: «Stoga su osuđeni svi koji su vidjeli Gospodina Isusa Krista kao čovjeka, a nisu ga gledali i vjerovali po duhu i božanstvu kao pravog Sina Božjega. Isto su tako i sada osuđeni svi oni koji vide sakrament što se Gospodinovim riječima posvećuje po rukama svećenika na oltaru pod prilikama kruha i vina, a ne gledaju i ne vjeruju po duhu i božanstvu da je to uistinu presveto tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista, prema svjedočanstvu samoga Svevišnjega koji kaže: *Ovo je tijelo moje i moja krv novoga Saveza koja se za mnoge proljeva* (Mk 14, 22. 24) i: *Tko blaguje tijelo moje i pije krv moju ima život vječni* (Iv 6, 54) (*Opomene I.*, 8-11). S vjerom, snažnom vjerom u Kristovu prisutnost u Euharistiji Franjo se bori protiv onih koji niječu Euharistiju.

Kao što se Božje očitovanje u Kristovom utjelovljenju može shvatiti samo **po vjeri**, tako se i božanska stvarnost Euharistije može shvatiti samo po vjeri. Samo onaj koji vjeruje ima život vječni, a koji ne vjeruje osuđen je. Za Franju je dosta svjedočanstvo Svevišnjega; on se ne služi teološkim doktrinarnim kategorijama. Franjo govori u *Opomenama* o istom činu vjere, koji je bio potreban apostolima da prepoznaju u Isusu Kristu Boga i nama danas da pod prilikama kruha i vina u Euharistiji prepoznamo Isusa Krista: «I kao što se svetim apostolima pokazao u pravom tijelu, tako se sada i nama pokazuje u svetom kruhu. I kao što su oni svojim tjelesnim pogledom vidjeli samo njegovo tijelo, ali su promatrajući duhovnim očima, vjerovali da je on Bog; tako i

¹⁷ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 259.

mi, gledajući tjelesnim očima kruh i vino, gledamo i čvrsto vjerujemo da je tu živo i istinito njegovo presveto tijelo i krv.» (I., br. 19-21) Franjo bezuvjetno vjeruje u Kristovu prisutnost u Euharistiji.

Franjo kao i svi mi ljudi **želi vidjeti Boga**. I Bog je to omogućio čovjeku po svom Sinu, koji je postao čovjekom u Isusu Kristu. No, da bi Kristovi suvremenici vidjeli u njemu Boga, bilo je za to potrebno vjera. Isto tako da bismo danas prepoznali u Euharistiji Isusa Krista, treba prijeći s gledanja prilika kruha i vina na vjeru, da je tu doista prisutan Isus Krist. Franjo u *Opomeni I*. lijepo opisuje taj odnos «gledanja» i «vjerovanja»: «Gospodin Isus veli svojim učenicima: *Ja sam put, istina i život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni. Da ste upoznali mene, i Oca biste moga upoznali; odsada ga i poznajete i vidjeli ste ga. Kaže mu Filip: Gospodine, pokaži nam Oca i dosta nam je! Isus će mu: Filipe, toliko sam vremena s vama i još me ne poznaješ? Tko je vidio mene, vidio je i Oca.* (Iv 14, 6-9) Otac prebiva u nepristupačnu svjetlu (1 Tim 1, 16) i *Bog je duh* (Iv 4, 24) i *Boga nikada nitko ne vidje* (Iv 1, 18). Budući da je Bog duh, može se samo duhom vidjeti, jer *duh je onaj koji oživljuje; tijelo ne koristi ništa*» (Iv 6, 63) (Br. 1-6). U ovom tekstu može se vidjeti Franjin stav protiv katara, jer je duhovni Bog postao vidljiv u Isusu Kristu čovjeku. I Euharistija je mjesto u kojem Isus Krist postaje vidljiv pod prilikama kruha i vina, dakako očima vjere. Katari su dualisti i ne mogu podnijeti jedinstvo duha i materije.

Za Franju «**gledanje**» Euharistije ima značenje vjere u Kristovu prisutnost pod prilikama kruha i vina, a ne «gledanje» koje je u njegovo vrijeme poprimilo nešto od praznovjerja. Neki vjernici su polagali nadu u samo «gledanje» Tijela Gospodinova, pa su išli od crkve do crkve da gledaju podizanje tijela i Krvi Kristove. Na to je vjerojatno utjecala legenda o Gralu s čudesima koja su se događala gledanjem svetog Grala¹⁸.

O **nedostojnom blagovanju tijela i krvi Kristove** još Franjo piše u *Pismu čitavom Redu*: «Sjetite se, braćo moja svećenici, kako je napisano u Mojsijevu zakonu: *Je li ga tko prekršio u tjelesnim stvarima, bivao je po odluci Gospodnjoj pogubljen bez milosrđa* (Hebr. 10, 28). *Koliko li goru kaznu zavrjeđuje koji Sina Božjega pogazi i nečistim smatra krv Saveza kojom je posvećen i Duha milosti pogrdi* (Hebr 10, 29)? Čovjek, naime, prezire, kalja i gazi Jaganjca Božjega, kada, kako veli apostol, *ne razlikuje* (1 Kor 11, 29) i ne razlučuje sveti kruh Kristov od drugih jela, ili ga nedostojno blaguje.» (Br. 17-19) Ove Svečeve stroge riječi govore o njegovoj vjeri u Gospodinovu prisutnost u Euharistiji i o kazni onih, posebno svećenika, koji nemaju te vjere ili su čak nedostojni primati pričest.

U Franjino vrijeme bilo je **zloraba u vezi s dijeljenjem Euharistije**. Franjo naglašava da Euharistiju mogu dijeliti samo klerici pa ih opominje: «Neka svi oni koji služe tako svetim otajstvima u sebi razmisle, a napose oni koji služe rastreseno, kako su otrcani kaleži, korporali, oltarnici gdje se žrtvuje tijelo i krv našega Gospodina. A mnogi to na bijednim mjestima pohranjuju i ostavljaju, upravo sažalno putem nose, nedostojno primaju i neprikladno drugima dijele... Sve ovo, dakle, i sve drugo brzo i odlučno ispravimo» (*Pismo klericima*, br. 4-5. 10). Franjo se kao đakon uključuje u ovu naredbu. Franjo traži od kustoda, da zamole klerike za dostojnu brigu o Euharistiji: «Kaleže, korporale i sav ures oltara, koji treba za žrtvu, neka imaju dragocjeno. I ako bi u kojem mjestu presveto Gospodinovo tijelo bilo jako siromašno smješteno, neka ga prema zapovijedi Crkve postave na dragocjeno mjesto, neka ga zatvore i neka ga s velikim poštovanjem nose i s ozbiljnošću drugima dijele» (*I. Pismo kustodima*, br. 4) Za Franju je, dakle, vidljivi sakrament Euharistije mjesto gdje se on približava svom nevidljivom Gospodinu i Bogu i susreće ga s velikim poštovanjem.

¹⁸ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 268., bilj. 89.

Franjina nauka o euharistiji ne predstavlja nikakvu teološku novost. No ona uvjerljivo svjedoči ne samo što je bilo moguće nego i što je bilo i življeno u tom vremenu. To svjedočanstvo velikih kršćana pripada tradiciji i učenju Otaca i teologa na koje se rado oslanjaju dogmatičari. Ponovno ozbiljno razmišljanje o tom svjedočanstvu korisno je i za suvremenu teologiju, zaključuje Esser¹⁹. Sv. Terezija od Djeteta Isusa nije bila teolog, ali je svojim spisima unaprijedila današnju teologiju, posebno u pogledu evanđeoskoga Malog puta i Božjeg milosrđa prema čovjeku. Proglašena je i naučiteljicom Crkve. Nauku o vjeru kod svetaca, koji nisu bili teolozi, nazvao bih trajnom i pravom teologijom, koja može nadahnjivati druge teologe.

Cijelu Franjinu nauku o Euharistiji možemo obuhvatiti njegovim značajnim riječima: «Mnogo treba ljubiti ljubav onoga koji je nas mnogo ljubio.» (2 Čel 196)

II. FRANJINA POBOŽNOST PREMA EUHARISTIJI

Franjina pobožnost prema Euharistiji proizlazila je iz njegove vjere u Kristovu žrtvenu prisutnost u Euharistiju, u sv. misu. To je vidljivo iz njegovih prvih životopisa i iz spisa.

a) Prema prvim životopisima

O njegovoj pobožnosti prema Euharistiji govori lijepo **Toma Čelanski**. On piše da je Franjo «prema sakramentu Gospodinova Tijela plamtio žarom sviju srdaca», da je bio beskrajno zadivljen pred tom Božjom ljubavlju. Franjo je smatrao potrebnim prisustvovati misi svakog dana. Franjo se često pričešćivao, piše Toma Čelanski. Pričešćivao se tako pobožno, da je i druge pobuđivao na pobožnost. Primajući Isusa u pričesti, ili kako kaže njegov životopisac primajući «žrtvovano Janje», prikazivao je žrtvu svih udova, a ponajviše duha i to vrlo žarko. To znači, da je Franjo poput Isusa, koji se daje nama u pričesti, sebe darivao Bogu i drugima. Radi Euharistije Franjo je posebno volio Francusku, piše njegov životopisac, i želio je u Francuskoj i umrijeti. No riječ je zapravo o današnjoj Belgiji, napose u Liége-u i pokrajini. Franju je o tome informirao njegov prijatelj Jakob iz Vitryja. Jednom je htio razaslati braću po svijetu s dragocjenim čestičnjacima da na najprikladnijem mjestu pohrane euharistiju, gdje god bi bila nedolično smještena. Radi Euharistije imao je veliko poštovanje prema svećenicima. "Često je govorio: 'Kad bi se desilo da sretnem kojeg sveca koji dolazi s neba i zajedno s njim kakva siromašna svećenika, najprije bih iskazao počast svećeniku i požurio bih da mu poljubim ruku. Rekao bih: 'Daj, počekaj, sveti Lovro, jer ove ruke dotiču Riječ života i imaju nešto nadljudsko.'" (2 Čel 201) Sv. Lovro je bio đakon kao i Franjo.

Peruđinska legenda piše da je Franjo «osjećao toliko poštovanje i pobožnost prema Tijelu Kristovu te je želio napisati u Pravilu da braća imaju žarku brigu i skrb prema Njemu u krajevima u kojima borave, i da snažno opominju klerike i svećenike u pogledu pohranjivanja Euharistije u prikladnim i doličnim mjestima.» Želio je da njegova braća vode o tome brigu, ako crkveni ljudi to zanemaruju. «Nadahnut stalnim poštovanjem prema presvetom Tijelu i Krvi Kristovoj, želio je unijeti u Pravilo opomenu: 'Gdjegod bi braća pronašla riječi napisane s imenima Gospodnjim, koja se ne čuvaju dostojno ili razbacana leže na nedostojnim mjestima, neka ih skupe i metnu na stranu, da bi tako štovali Gospodina u riječima koje je on izgovorio. Mnoge su stvari doista posvećene posredstvom Božjih riječi, i snagom Kristovih riječi ostvaren je oltarski sakrament.'» No ipak to nije unio u Pravilo, jer ministri nisu smatrali uputnim da se braća na to obvezuju. Još je Franjo želio da braća donesu u sve kršćanske krajeve sprave za pravljenje hostija. (80, FF 1635)

¹⁹ Usp. *Isto*.

Franjo je imao veliko poštovanje prema Gospodinovoj prisutnosti. O tome svjedoče brojni njegovi životopisci i spisi. **Sv. Bonaventura** u tom pogledu uglavnom ponavlja ono što piše Toma Čelanski: «Spram sakramentu Gospodinova Tijela plamtio je žarom sviju srdaca. Zanosno se divio onom uzvišenom dostojanstvu i neshvatljivoj ljubavi. Često se tako pobožno pričešćivao da je i druge poticao na pobožnost. Kad bi pristupio slatkom blagovanju neokaljanog Jaganjca, činilo se kao da je duhom pijan i mnogo je puta upadao u zanos.» (*Životopis sv. Franje, LegMag, IX, 2*)

b) Prema Franjinim spisima

Franjino poštovanje prema stvarnoj Kristovoj prisutnosti u Euharistiji vidljivo je u njegovim spisima. No Franjo štuje i sve ono što je u uskoj vezi s Euharistijom: svećenike, crkve, kaleže, korporale, riječi Božje koje posvećuju Euharistiju, itd.

Franjo iznad svega štuje **Kristovu prisutnost u Euharistiji**. Tako on piše u *Pismu čitavom Redu*: «O divne li veličine i zadivljujućeg udostojanja! O uzvišene li poniznosti! O ponizne li uzvišenosti, gdje se Gospodar svega, Bog i Sin Božji tako snizuje da se za naše spasenje sakriva pod neznatno obličje kruha!» (br. 26-27) Ono što Franjo traži od drugih u prvom *Pismu kustodima* i sam je sigurno činio: «I kad svećenik na oltaru žrtvuje i kad na koju stranu nosi, neka sav narod klečeći na koljenima oda poštovanje, slavu i čast Gospodinu Bogu živomu i pravomu. O slavi ćete njegovoj svim narodima naviještati i propovijedati da svaki sat i kad zvona zvone uvijek sav narod po cijeloj zemlji Gospodinu Bogu govori pohvale i zahvaljivanja.» (Br. 7-8) To poštovanje prema Euharistiji Franjo traži i od upravljača naroda: «I takvu čast iskazujte Gospodinu u povjerenom vam narodu da svake večeri razglasite po glasniku ili kojim drugim znakom da sav narod oda čast i hvalu Gospodinu Bogu. A ako to ne budete činili, znajte da ćete morati pred Gospodinom Bogom vašim Isusom Kristom *dati račun na dan sudnji*.» (Mt 12, 36) (*Pismo upravljačima naroda, 7-8*) Očito da je Franjo bio dirnut, dok je boravio u Svetoj Zemlji, molitvom mujezina «salât», to jest muslimanskom molitvom pet puta na dan. Mujezinu ovdje odgovara kršćanski glasnik. Je li se ovdje radi i o prvotnom «Angelusu» sv. Franje, kao što misli Cornet, o tome se može raspravljati²⁰.

Duboko Franjino **poštovanje prema Tijelu Gospodinovu** vidljivo je iz raznih njegovih opomena o čuvanju Sakramenta na dostojan način. Zloporabe su duboko dirale njegovo srce. Tako on piše u *Pismu klericima*: «I gdje god bi presveto tijelo Gospodina našega Isusa Krista bilo nedolično smješteno i ostavljeno, neka se s onoga mjesta ukloni i neka se postavi na dragocjeno mjesto i dobro zatvori» (br. 11) A u *Oporuci* piše: «I hoću da se ova presveta otajstva časte, štuju i na dragocjenim mjestima čuvaju!» (Br. 11)

Franjo želi obuhvatiti svojom ljubavlju i poštovanjem ne samo Gospodina koji je u Euharistiji na nevidljiv način prisutna, nego želi imati istu brigu za **sve ono što je u odnosu s Euharistijom**. Tako piše u prvom *Pismu kustodima*: «Kaleže, korporale i sav ures oltara, koji treba za žrtvu, neka imaju dragocjeno» (br. 3). A u *Legendi triju drugova* stoji, da je Franjo, dok je još bio u svijetu «kupovao također kućne potrepštine i predmete potrebne za ukras crkve te bi to krišom slao siromašnim svećenicima» (br. 8). Franjo je svoju ljubav prema Euharistiji u pogledu predmeta za ovaj sakrament prenio i na sv. Klaru. Ona je u svojoj teškoj bolesti «sjedeći prela niti za najfiniju tkaninu, od koje je načinila pedeset tjelesnika (korporala) i stavila ih u svilene ili grimizne tokove. Namjenjivala ih je različitim crkvama po asiškoj okolini i brdima» (*Životopis sv. Klare, 4 Čel 28*) Presveto Tijelo Isusovo čuvalo se u samostanu sv. Damjana u srebrenoj posudi, koja je bila uokvirena bjelokošću (usp. 4 Čel 21). O sv. Klari kao velikoj štovateljici Euharistije trebalo bi posebno predavanje.

²⁰ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 274., bilj. 106.

Dok su katari odbijali svaku vjersku službu u crkvi i zadovoljavali se mjestima za kult koja su bila posve bez ukrasa, a **katolički kler zanemarivao** i dopuštao da crkve propadaju, Franjo izjavljuje: «I Gospodin mi dade toliku vjeru u crkvama, da sam ovako jednostavno molio i govorio: *Klanjamo ti se, Gospodine Isuse Kriste, ovdje i po svim crkvama tvojim koje su po cijelom svijetu, i blagoslivljamo te, jer si po svome svetom križu svijet otkupio*» (*Oporuka*, 5-6). Dakle, osnovni razlog koji Franju nuka da bude neobično zahvalan Gospodinu koji je prisutan u crkvama jest Otkupljenje. Odatle se zaključuje, da Franjo upotrebljavajući te izraze misli na Euharistiju, koja se slavila upravo u crkvama kao ponavljanje žrtve križa. I ovdje se Franjina vjera pretače u djelovanje: obnavlja brojne crkve (usp. *Legenda triju drugova*, 21), brine se za ulje, koje prosi ulicama Asiza za kandila u crkvama (usp. *Legenda triju drugova*, 24). Dok putuje i naviješta evanđelje, sa sobom nosi metlu da pomete prljave crkve. *Asiški zbornik* donosi jednu takvu zgodu: «... gdje kada je odlazio u sela i crkve u okolici Asiza te je ljudima propovijedao i pozivao ih da čine pokoru. Sa sobom je nosio metlu da pomete crkve. Blaženi se, naime, Franjo mnogo žalostio, kad bi unišao u koju crkvu i vidio da je neuredna. Zato je uvijek, pošto bi narodu održao propovijed, nakon propovijedi dao sazvati sve svećenike koji su ondje boravili te bi im na kojem samotnom mjestu, da ga svjetovnjaci ne bi mogli čuti, propovijedao o spašavanju duša, a napose da se brinu i skrbe kako bi sačuvali čistoću crkava, oltara i svega što je potrebno za slavljenje božanskih otajstava» (br. 60).

Postavlja se pitanje, **kako se često Franjo pričešćivao?** Nažalost, za Franju u tom pogledu nema sigurnih svjedočanstava kao što ih imamo, na primjer, za brata Egidija. Za Egidija piše njegov životopis da je imao vrlo veliko poštovanje prema crkvenim sakramentima i da se pričešćivao svake nedjelje i velikih blagdana²¹. Pitamo se je su li tako postupali Franjo i prvi njegovi drugovi? Franjin životopisac Toma Čelanski piše da se Franjo «često pričešćivao» (2 Čel 201). Što znači ovo često? Siromašne gospođe (klarise) pričešćivale su se 7 puta na godinu. Ovo «često» kod Franje može se uzeti: od svakog dana do 7 puta godišnje. Možda Franjino tumačenje Očenaša ide u pravcu Franjine svagdanje pričesti: «*Kruh naš svagdanji, ljubljenoga Sina svoga, Gospodina našega Isusa Krista, daj nam danas: na spomen, na razumijevanje i na poštivanje ljubavi koju je pokazao prema nama i svega što je za nas rekao, učinio i pretrpio.*» (br. 6). U pravcu Franjine svagdanje pričesti možda idu i njegove riječi u *Pismu klericima*: «Zar da nas zbog svega toga ne gane ljubav, kad se blagi Gospodin predaje u naše ruke da s njime raspoložemo i da ga danomice u svoja usta primamo?» (br. 8) Istina, to Franjo govori za svećenike, ali ne može se potpuno isključiti ni druge. No, pitanje kako se često Franjo pričešćivao i dalje ostaje otvoreno.

Franjo je poznao **pričest pod obje prilike**. Naime, ovaj običaj na Zapadu djelomično je bio u upotrebi do konca XIII. stoljeća. Kadgod Franjo govori o pričesti uvijek razlikuje tijelo i krv Gospodnju. Isto tako upotrebljava izraze «jesti i piti». Godine 1338. pronađen je u sakristiji Svetoga asiškog samostana maleni srebreni kalež, s nešto pozlate, s kojim se Franjo pričešćivao (*Testimonia minora*)²².

Franjo također ima veliko poštovanje **prema riječima koje posvećuju Euharistiju**. U ono vrijeme knjige s misnim kanonima bile su u mnogim crkvama u tako lošem stanju da se nije moglo iz njih čitati. Zato koncili traže da se tome doskoči. Duboko uvjeren, «da ne može biti tijela, ako prije nije riječju posvećeno», Franjo žali za velikim grijehom i neznanjem, koje neki klerici pokazuju prema svetopisamskim riječima, «koje posvećuju Kristovo tijelo». On je svjestan toga da se ove riječi «katkada gaze nogama; *jer naravan čovjek ne prima što je od Duha Božjega* (1 Kor 2, 14)». Zato traži «gdjegod se nađu napisana Gospodinova imena i riječi na nečistim mjestima neka se pokupe i moraju se smjestiti na dolično mjesto» (*Pismo klericima*, 6.

²¹ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 249.

²² Usp. *Isto*, str. 252.

12.). Isto tako u *I. Pismu kustodima* Franjo se zalaže da se sveta imena čuvaju na sigurnom mjestu: «Napisana Gospodinova imena i riječi, gdje god ih nađu na nečistim mjestima, neka pakupe i smjeste na pristojno mjesto» (br. 5). S tim u vezi očituje braći svoju volju s teološkom dubinom: «A budući da *tko je od Boga Božje riječi sluša* (Iv 8, 44), moramo mi, koji smo određeni posebnije za božansku službu, ne samo poslušati i izvršiti što Gospodin govori, nego također, zato da u sebi naslutimo uzvišenost našeg Stvoritelja i da mu se pokoravamo, čuvati posude i ostale predmete za božansku službu što u sebi sadrže njegove svete riječi. Stoga opominjem svu svoju braću i potičem u Kristu da napisane božanske riječi, gdje god ih nađu, poštuju koliko mogu i, koliko je do njih, ako nisu dobro smještene ili nedolično leže razbacane na kakvom mjestu, neka ih pakupe i spremne, poštujući Gospodina *u njegovim riječima koje je govorio* (1 Kr 2, 4). Mnogo se toga *posvećuje riječju Božjom* (1 Tim 4, 5) i snagom se Kristovih riječi tvori oltarski sakrament» (br. 34-37). Štujući Kristove riječi Franjo potvrđuje i priznaje svoju vjeru u Kristovu prisutnost u tim riječima s kojima Krist učinkovito djeluje. Kristova prisutnost u riječi zahtjeva ljubav, brigu i poštovanje kao i euharistijska prisutnost. Za Franju je Božja riječ doista «čujni sakrament»²³.

Je li danas postoji poštovanje prema napisanim svetim imenima odnosno Božjoj riječi koja je bačena ili se nalazi na nedostojnom mjestu, posebno prema napisanim riječima kojima se posvećuje Euharistija? Ili nam čak izgleda čudno, što Franjo o tome tako misli i piše? U Franjino vrijeme još nije bilo tiska, pa su knjige s Božjim imenima i riječima, kojima se posvećuje Euharistija, bile rijetke. Dakako, množina knjiga koje danas donose Božja imena i riječi pretvorbe u misi ne opravdava nemarnost prema njima. No i danas ima ljudi koji imaju veliko poštovanje prema bačenim Božjim riječima. Jedan primjer koji pokazuje s jedne strane nemarnost pa i prezir prema Božjoj riječi, ali istodobno i poštovanje prema toj riječi. U Puli mi je jedna obitelj²⁴ dala u ruke zgužvano Sveto pismo Novog zavjeta. Pitao sam zašto je tako zgužvano Sv. pismo? Odgovoriše mi, da su ga pronašli u kanti za smeće. Na prvoj stranici pročitah posvetu: kum daruje svom kumčetu krizmaniku Sveto pismo (sve s punim imenom, prezimenom i datumom). No krizmanik ili njegovi roditelji nisu ništa držali do tog dara, do te Božje riječi, pa su je bacili u kantu za smeće. A ova obitelj, koja mi je pokazala to zgužvano Sveto pismo, bila je zgranuta tim prezirom prema Božjoj riječi i s ljubavlju je čuva.

Još jedna pojedinost govori o Franjinoj živoj vjeri prema Božjoj riječi. On je dao izraditi jedan **evanđelistar**, a brat Leon je na Franjinom časoslovu zapisao: «Kad nije mogao zbog bolesti ili drugih razloga slušati Misu, dao bi da se čita Evandjelje koje se tog dana za vrijeme Mise čitalo u crkvi; i toga se držao sve do smrti. Govorio je: 'I kad ne bih slušao nijednu Misu, klanjao bih se u molitvi očima vjere Tijelu Kristovu kao što se klanjam kad ga gledam u Misi'. Kad bi blaženi Franjo slušao ili čitao Evandjelje, poljubio bi ga iz velikog poštovanja prema Gospodinu.»²⁵ Slušajući Božju riječ Franjo bi kušao i neku vrst pričesti s Gospodinom, koji je prisutan u Riječi, pričest koju je tražio kad nije mogao sudjelovati u svetoj Žrtvi.

U pogledu molitve **časoslova**, koji je sastavljen od Svetog pisma, Franjo je rekao: «Ako tijelo u miru jede svoju hranu, koja će s njim postati hranom crvima, a s kojim se onda mirom i pokojem mora hraniti duša kojoj je hrana njezin Bog.» (2 Čel 96) Iz ovoga se vidi kako je Franjo u Božjoj riječi vidio Božju prisutnost.

Franjin odnos i poštovanje prema Božjoj riječi vidljiva je i **na njegovom smrtnom času**. Nakon što je blagoslovio i razlomio kruh te prisutnoj braći dao da svatko blaguje po jedan komadić, Franjo je zaželio da se čita Evandjelje po Ivanu i to na onom mjestu koje počinje: «Uoči svetkovine Vazma», itd. (2 Čel 217).

²³ Usp. ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 280; ESSER K. I GRAU E., *Risposta all'amore*, Milano 1978., str. 91.

²⁴ Obitelj Mate i Kate Vujičić.

²⁵ ESSER K., *Temi spirituali...*, str. 280.

Za Franju je Euharistija neprestana objava Kristove ljubavi, koji se za nas prinio u djelu spasenja. Ova Kristova ljubav kod Franje je nužno tražila *odgovor na ljubav*, zaključuje Esser²⁶. I Franjo se istrošio u toj ljubavi. Tako je on izvršio riječi, koje je sam napisao: «Ništa, dakle, svoga ne pridržite za sebe, da vas primi cijele onaj koji se vama cio predaje.» (*Pismo cijelom Redu*, 29)

III. NEKI NAGLASCI DANAŠNJEG I FRANJINOG POIMANJA EUHARISTIJE

Nemoguće je u ovom kratkom razmatranju zažeti cjelokupni današnji crkveni nauk o Euharistiji. Teologija, nauka o Euharistiji, nastavila je svoj razvojni put od Franjina vremena i njegovog shvaćanja Euharistije pa do danas. Ovdje ću se kratko zaustaviti na posljednjoj papinskoj enciklici o Euharistiji. Riječ je o dokumentu Ivana Pavla II. *Ecclesia de Eucharistia* (Enciklika o Euharistiji i njenu odnosu prema Crkvi), koja je izišla 2003. godine. U njoj je sažeta današnja nauka o Euharistiji, njen odnos prema katoličkoj Crkvi i drugim kršćanskim crkvama, kao i zloporabe koje postoje obzirom na Euharistiju. U pogledu bitnih euharistijski istina nema razlike između Franjinog i današnjeg poimanja Euharistije. Naime, bitne istine o Euharistiji nalaze se u Svetom pismu, sadržane su u Kristovim riječima. A od tumačenja ovih istina, koje su dali sveti Oci, živio je i Franjo a živi Crkva i danas. Dakako, današnje poimanje Euharistije, rekao bih današnja euharistijska teologija, ima neke nove naglaske, što je potpuno razumljivo; naime, živimo u vremenu ekumenizma, koje je Franji bilo nepoznato, i u novim vremenskim izazovima. Zaustavit ću se samo na nekim vidovima današnjeg poimanja Euharistije, prema enciklici *Ecclesia de Eucharistia*, i Franjinom viđenju tih poimanja.

1. Divljenje pred Euharistijom

Kada je riječ o vječnom posadašnjenju vazmenog otajstva, koje se događa u Euharistiji, papa govori o potrebi velikoga i zahvalnog divljenja. «Ovo divljenje treba uvijek prožimati Crkvu okupljenu u euharistijskom slavlju» (br. 5). A Franjo to divljenje, kao što je naprijed rečeno, ovako izražava: «O divne li veličine i zadivljujućeg udostojanja! O uzvišene li poniznosti! O ponizne li uzvišenosti, gdje se Gospodar svega, Bog i Sin Božji tako snizuje da se za naše spasenje sakriva pod neznatno obličje kruha!» (*Pismo čitavom Redu*, br. 26-27) Divljenje je danas pomalo zaboravljeno, a ono spada na bitnu komponentu ljudskog života. Potrebno je diviti se Bogu koje je stvorio sav Svemir, koji je stvorio ovaj naš planet Zemlju sa svim njenim ljepotama, koji je stvorio čovjeka, diviti se Božjoj poniznosti u utjelovljenju Sina Božjega, diviti se Božjoj ljubavi prema čovjeku koja se očitovala u Kristovoj mucu i smrti na križu, diviti se Bogu koji nam se daruje za hranu u Euharistiji, diviti se Bogu iz ovoga ili onog razloga. Sve je to potrebno da se u čovjeku raspali ljubav prema dobrom Bogu. Divljenje rađa ljubav. Zaljubljenosti mladića i djevojke prethodi divljenje: «O Bože, još nikada nisam sreo ovako lijepu i divnu djevojku, ovako dobrog i divnog mladića!» Divljenje prema Euharistiji i danas je vrlo potrebno; ono će uroditi ljubavlju prema Isusu Kristu, prema Bogu, ali i prema drugim ljudima.

2. Kristova prisutnost u Euharistiji

Enciklika jasno govori o Kristovoj stvarnoj prisutnosti u Euharistiji donoseći riječi Tridentinskog sabora: «S posvetom kruha i vina vrši se pretvorba cjelokupne substancije kruha u substanciju Tijela Kristova, našega Gospodina, a sva substancija vina u substanciju njegove Krvi. Katolička Crkva ovu promjenu na prikladan i zgodan način naziva transupstancijacija» (br. 15) Ovi pojmovi su skolastičke naravi, koji možda današnjim vjernicima ne govore mnogo. Zato

²⁶ Usp. *Isto*, str. 284.

enciklika donosi i riječi sv. Ćirila Jeruzalemskoga, jednog od crkvenih Otaca: «Ne gledaj u kruhu i vinu jednostavne i prirodne elemente, jer je Gospodin izričito rekao da su njegovo tijelo i njegova krv: vjera te u to uvjerava, makar ti osjetila drugačije sugerirala» (br. 16). Pavao VI. lijepo to pojašnjava: «Kruh i vino prestaju postojati nakon posvećenja tako da su od onog trenutka klanjanja dostojni tijelo i krv Gospodina Isusa stvarno pred nama pod sakramentalnim prilikama kruha i vina» (br. 16). Franjo pak u više svojih spisa piše o Kristovoj stvarnoj prisutnosti u Euharistiji. Ovdje donosimo ono iz *I. Opomene* nadovezujući se na prepoznavanje Kristova božanstva po vjeri u tjelesnom Kristovom ovozemaljskom tijelu: «Isto su tako i sada osuđeni svi oni koji vide sakrament što se Gospodinovim riječima posvećuje po rukama svećenika na oltaru pod prilikama kruha i vina, a ne gledaju i ne vjeruju po duhu i božanstvu da je to uistinu presveto tijelo i krv Gospodina našega Isusa Krista, prema svjedočanstvu samoga Svevišnjega koji kaže: *Ovo je tijelo moje i moja krv*» (Mk 14, 22) (Br. 9-10). Može biti da je to katkada tvrd govor i za nas kao što je bio za Isusove suvremenike pa i za same apostole. No, kod toga trebamo zajedno sa sv. Petrom Isusu Kristu: «Ti imaš riječi života vječnog!» (Iv 6, 68).

3. Kristova žrtva u Euharistiji

Enciklika mnogo piše o Kristovoj žrtvi u Euharistiji. Ovdje donosim samo nešto od toga: «Euharistija današnjim ljudima priopćava pomirenje koje je Krist jednom zauvijek postigao za ljude svih vremena. Uistinu, 'Kristova žrtva i žrtva Euharistije *samo su jedna žrtva*'. Već je sv. Ivan Zlatousti to zgodno izrekao: 'Mi prinosimo uvijek istoga Jaganjca, ne danas jednoga, a sutra drugoga, nego uvijek istoga. Stoga, žrtva je uvijek samo jedna... I sad mi prinosimo ovu žrtvu koja je tada bila prinesena i koja se nikada neće potrošiti.'... Ono što se ponavlja jest slavljenje *spomen-čina*... žrtve Križa, po čemu se jedincata Kristova otkupiteljska žrtva uvijek uprisutnjuje u vremenu» (br. 12) Za Franju je Euharistija sudjelovanje u Kristovoj žrtvi na križu. No, Franjo to gleda u odnosu na pričest: «Stoga uporno savjetujem vama, svojim gospodarima... da primete presveto tijelo i presvetu krv Gospodina našega Isusa Krista na njegov sveti spomen.» (*Pismo upravljačima naroda*, 6). Očito Franjo pod riječima «sveti spomen» misli na Kristovu žrtvu na križu. O tome Franjo još izričitije piše u *Pismu vjernicima*, kao što smo naprijed rekli: «A prije svoje muke slavio je Pashu sa svojim učenicima i dok su blagovali uze Isus kruh, blagoslovi Boga pa razlomi i reče: *Uzmite i jedite, ovo je tijelo moje* (Mt 26, 26). *Isus uze čašu, zahvali i dade im govoreći: Pijte iz nje svi. Ovo je krv moja, krv Saveza, koja se za mnoge proljeva na otpuštenje grijeha* (Mt 26, 26-28). Zatim je molio Oca govoreći: *Oče, ako je moguće neka me mimoiđe ova čaša* (Mt 26, 39). *I bi znoj njegov kao kaplje krvi koje su padale na zemlju* (Lk 22, 44). Ipak je svoju volju predao volji Očevoj, govoreći: *Oče, budi volja tvoja* (Mt 26, 42); *ne kako ja hoću, nego kako hoćeš ti* (Mt 26, 39). Volja Očeva bila je da njegov blagoslovljeni i slavni Sin, koji nam je dan i koji je za nas bio rođen, samoga sebe prinese na žrtveniku križa po vlastitoj krvi kao žrtvu i žrtveni prinos; ne za sebe, po kojemu je sve postalo (usp. Iv 1, 3), nego za naše grijeha, i ostavio nam je primjer da idemo stopama njegovim (usp. 1 Pt 2, 21). On hoće da se svi spasimo po njemu i da ga primamo čista srca i neokaljana tijela.» (Br. 6-15).

4. Euharistija donosi spasenje

O Euharistiji kao sakramentu spasenja enciklika govori na više mjesta. Ovdje donosim samo jednu misao: «Spasenjska se učinkovitost žrtve u punini ostvaruje kad su Gospodinovo tijelo i krv primljeni u pričesti.... Podsjetimo na njegove riječi: 'Kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni» (br. 16). «Živjet će po meni» znači da će Euharistija odnosno pričest donijeti spasenje. Franjo mnogo piše upravo o spasenju koje donosi Euharistija, o spasenjskoj oznaci pričesti. Za Franju je Euharistija trajna žrtva pomirenja grješnog čovjeka sa svemogućim Bogom. U *Tumačenju Očenaša* Franjo piše: «*Kruh naš svagdanji*, ljubljenoga Sina tvoga, Gospodina našega Isusa Krista, *daj nam danas*: na spomen ... ljubavi koju je pokazao prema nama i svega što je za nas rekao, učinio i pretrpio.» A

kruh materijalni svagdanji kao i onaj euharistijski služi za održanje tjelesnoga odnosno duhovnog života, za njegovo spasenje. Još Franjo donosi i ovo u *I. Pismu kustodima*: «U svakoj propovijedi koju držite opominjite narod na pokoru i kako se nitko ne može spasiti osim koji prima presveto tijelo i krv Gospodinovu.» (Br. 6).

5. Euharistiju mogu slaviti samo svećenici

Enciklika na više mjesta piše o tome, kako samo zaređeni svećenici mogu slaviti Euharistiju. Ovdje donosimo jedan odlomak: «Zajednica koja se okuplja na slavljenje Euharistije, kako bi uistinu bila euharistijska, apsolutno je potreban zaređeni svećenik koji je predvodi. S druge strane, zajednica nije u stanju sama si dati zaređena službenika. On je dar koji ona *prima po biskupskom apostolskim nasljedstvu koje ide sve do Apostola...* Stoga, euharistijsko Otajstvo ne može slaviti nijedna zajednica osim po zaređenom službeniku» (br. 29). Franjo na više mjesta donosi, kako euharistiju mogu slaviti samo svećenici. U *Oporuci*, kao što je naprijed rečeno, Franjo piše: «Kasnije mi je Gospodin dao i daje toliku vjeru u svećenike koji žive po uredbi svete Rimske Crkve, poradi njihova reda, da, kad bi me i progonili, hoću da se k njima utječem (...) Njih i sve ostale hoću da poštujem, ljubim i častim kao svoje gospodare. I neću da u njima gledam grijeha, jer u njima vidim sina Božjega i oni su moji gospodari. A to činim zbog toga što na ovome svijetu ne vidim ništa tjelesno od samoga svevišnjega Sina Božjega osim presvetoga tijela i presvete krvi njegove, što ih oni primaju i samo oni drugima dijele.» (Br. 6-9).

6. Nedostojno blagovanje Euharistije

Enciklika također donosi riječi sv. Pavla: «Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije.» (1 Kor 11, 28). I donosi riječi sv. Ivana Zlatoustoga: «I ja dižem glas, vapim, molim i zaklinjem da se ovom svetom Stolu ne primičemo okaljanom i iskvarenom savješću. Takvo približavanje, uistinu, neće se moći nazvati pričest, makar tisuću puta dotaknuli Gospodinovo tijelo, nego osudu, muku i uvećanje kazne.» Potom donosi i ono što piše *Katekizam Katoličke Crkve*: «Tko je, dakle, svjestan teškoga grijeha, treba prije nego pristupi pričesti pristupiti sakramentu Pomirenja» (br. 36). Franjo o tom problemu piše više puta. Ovdje donosimo ono što piše u *Pismu vjernicima*: «Ipak neka svatko dostojno blaguje i pije, jer koji nedostojno prima *sud sebi jede i pije, ako ne razlikuje tijela Gospodnjega*» (1 Kor 11, 29). (Br. 24). U tom pogledu još je Franjo stroži u *Pismu čitavom Redu*: «Čovjek, naime, prezire, kalja i gazi Jaganjca Božjega, kada, kako veli apostol, *ne razlikuje* (1 Kor, 11, 29) i ne razlučuje sveti kruh Kristov od drugih jela i čina, ili ga nedostojno blaguje, ili ga, ako bi bio dostojan, blaguje isprazno i nedostojno.» (Br. 19) Ta Franjina opomena vrijedi ne samo za svećenike nego i za sve vjernike.

7. Zloporabe Euharistije

O zloporabama Euharistije u Franjino vrijeme pisali smo naprijed, pa se nećemo ovdje na njih osvrtni. Enciklika pišući o tome kako postoje mjesta u kojima je gotovo potpuno zapuštena pobožnost euharistijskom klanjanju, donosi: «Tome se pridodaju, u jednom ili drugom crkvenom okružju, zloporabe, koje doprinose zamračenju ispravne vjere i katoličkog nauka o ovom divnom Sakramentu. Ponekad se susreće veoma suženo shvaćanje euharistijskog Otajstva. Lišen svoje žrtvene dimenzije, slavi se kao da ne nadilazi smisao i vrijednost bratske gozbe. Osim toga, nužnost ministerijalnog svećeništva, utemeljena na apostolskom naslijeđu, ponekad je potamnjena, a sakramentalnost Euharistije svedena na samu učinkovitost navještaja» (br. 10). Na drugom mjestu enciklika naglašava da se «žrtvena narav euharistijskog Otajstva ne može stoga shvatiti kao nešto odijeljeno, neovisno o Križu ili samo neizravno povezano sa žrtvom na

Kalvariji» (br. 12). Enciklika naglašava da se «nedjeljna sveta misa ne može zamijeniti ekumenskim slavljenjem Riječi ili molitvenim susretima zajedno s kršćanima koji pripadaju... crkvenim zajednicama ili sudjelovanjem u njihovoj liturgijskoj službi» (br. 30). Ili: «Vjernici katolici se, stoga, poštujući religiozna uvjerenja svoje odijeljene braće, moraju uzdržati od pričesti koja se dijeli na njihovim slavljinama kako ne bi upali u sumnju o naravi Euharistije» (br. 30).

Dakako, moglo bi se napraviti još mnogo usporedbi između poimanja Euharistije u spomenutoj enciklici i u Franjinom životu, no neka bude dosta ovo što je izneseno.

Z a k l j u č a k

Iz gore rečenog je vidljivo što je Franjo učio o Euharistiji i kako je bio pobožan prema ovom Sakramentu. Vidjeli smo i neke dodirne točke Franjine nauke o Euharistiji i današnjega teološkog poimanja Euharistije. Svakako, sve je to za njegove sljedbenike poticaj, kakav odnos trebaju imati i izgraditi prema Euharistiji. U prvom redu potrebna je jaka vjera u Kristovu prisutnost u Euharistiji. Iz te vjere proizlazi sve drugo: poštovanje prema Euharistiji i dužno slavljenje ovog Sakramenta, česta pričest, klanjanje Presvetom Sakramentu, slušanje i čuvanje riječi koje posvećuju Euharistiju, čistoća crkve, čistoća svetih posuda i tabernakula. Jedan autor piše, da je za Franju vrhunac kršćanskog života bio postati jedno s Bogočovjekom Isusom Kristom u «Sakramentu Tijela Kristova», koji je nazočan pod prilikama kruha i vina u slavljenju euharistijske žrtve²⁷. To bi trebao biti vrhunac kršćanskog života i za Franjine sljedbenike, posebno u ovoj Godini Euharistije.

Dakako, traži se pravovjerno i svetopisamsko poimanje Euharistije, ispravna nauka o ovom Sakramentu. Kod toga treba oslušivati što crkveno učiteljstvo naučava o Euharistiji, treba čitati i proučavati crkvene dokumente o ovom Sakramentu. Naime, Drugi vatikanski Sabor kaže u svojoj konstituciji o svetoj liturgiji («Sacrosancum Concilium»), da je «liturgija ipak vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga» (SC 10). Smatram korisnim u zaključku donijeti jedno razmišljanje Kajetana Essera o prvoj *Opomeni* sv. Franje, koja je posvećena Euharistiji. Na tako lijepo i sadržajno tumačenje ove Opomene još nisam naišao. Uzimam onaj dio u kojem Franjo govori o paralelizmu između vjere u božanstvo Isusa Krista čovjeka i vjere u njegovu prisutnost pod prilikama kruha i vina. Esser piše, da na nas vjernike u pogledu Euharistije vreba više opasnosti: navika koja paralizira naše sudjelovanje u Euharistiji, zatim nemarnost u našem izvanjskom držanju i pomanjkanje ozbiljnosti a to znači vjere kod pričesti. On što me zapanjilo kod ovog autora jest njegova tvrdnja, da možemo postati praktični nevjernici uz veliko poznavanje vjere. «Duboko vjerovati znači predanje radi potpunog pouzdanja u Boga, predati se potpuno u Božje ruke i u potpunom povjerenju otvoriti svoje srce Bogu... Takva vjera hrani se 'Sakramentom Tijela Kristova'»²⁸.

Dakle, za Euharistiju je potrebna vjera a za vjeru je potrebna Euharistija.

Zagreb, 15. travnja 2005.

Fra Augustin Kordić,
franjevac konventualac

²⁷ Usp. ESSER K., *Opomene svetog Franje*, Zagreb 1995., str. 13.

²⁸ *Isto*, str. 14.